

УДК 37.091.26: [37.016:7]

Новикова Надія Валентинівна,

кандидат педагогічних наук, учитель
музичного мистецтва та художньої культури
Бучанської загальноосвітньої школи I–III ступенів № 4,
заслужений учитель України, м. Буча, Київська область

ТЕХНОЛОГІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ НА УРОКАХ ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ

Відповідно до розробленої програми курсу «Художня культура» для 9–11-х класів загальноосвітніх навчальних закладів (укладачі Л. М. Масол, Н. Є. Миропольська) одним із пріоритетних завдань вивчення даного предмета є оволодіння учнями художньо-практичними вміннями та навичками, формування комплексу художніх компетенцій, що забезпечують здатність керуватися набутими знаннями та вміннями в самостійній діяльності, у процесі самоосвіти [5, с. 184–231]. Реалізація цього та інших завдань курсу – збагачення емоційно-естетичного досвіду учнів, формування культури почуттів, пробудження особистісно-позитивного ставлення до мистецьких цінностей, розуміння учнями зв'язків мистецтва з природним, соціальним і культурним середовищем життєдіяльності людини – неможлива без усвідомлення необхідності зміщення акцентів у викладанні художньої культури з теоретично-знаннєвого на практично-діяльнісний. Така практико-орієнтованість не може не вплинути певним чином на методику викладання, структурну побудову уроку художньої культури і, зокрема, на форми та методи здійснення контролю навчальних досягнень учнів.

Контроль та оцінка знань, умінь і навичок учнів є невід'ємною складовою навчально-виховного процесу та має освітнє, виховне й розвиваюче значення, сприяє диференціації навчання, його інтенсифікації, отриманню об'єктивної інформації (зворотного зв'язку) про хід навчально-пізнавальної діяльності учнів, уможлиблює її корекцію [3, с. 182].

Дослідженню проблеми викладання художньої культури присвячені праці українських і зарубіжних дослідників Н. О. Волкович, Л. М. Масол, Н. Є. Миропольської, Л. В. Пешикової, Л. М. Предтеченської, О. П. Щолокової та ін.

Водночас проблема підбору форм і методів контролю й оцінювання результатів навчальної діяльності учнів, зокрема в аспекті актуальних діяльнісного та компетентнісного підходів, залишається недостатньо розробленою. Саме тому **метою статті** є висвітлення певних аспектів проблеми контролю й оцінювання навчальних досягнень учнів 9–11-х класів на уроках художньої культури та представлення автором розробленої нею технології.

Як зазначає Л. М. Масол, оцінювання досягнень учнів із мистецьких дисциплін відзначається багатофункціональ-

У статті висвітлено деякі аспекти проблеми контролю й оцінювання навчальних досягнень учнів 9–11-х класів на уроках художньої культури. Автор розглядає основні форми та методи поточного, тематичного й підсумкового оцінювання учнів, самооцінювання старшокласниками своєї компетентності, подає типологію різнорівневих домашніх завдань, знайомить із розробленою системою тематичного й підсумкового тестування з художньої культури (рівень стандарту, профільний рівень). Технології оцінювання навчальних досягнень старшокласників апробовані автором у навчально-виховному процесі загальноосвітніх навчальних закладів і пропонуються вчителям художньої культури до широкого використання.

Ключові слова: художня культура, технології контролю й оцінювання навчальних досягнень учнів, тестові завдання.

ністю [4, с. 120]. Об'єктами перевірки та оцінювання виступають здатність учнів сприймати, розуміти, аналізувати, порівнювати твори мистецтва, виразальні засоби та інтерпретувати їхній художньо-образний зміст, висловлюючи власне емоційно-естетичне ставлення; вміння й навички самостійної практичної художньо-творчої діяльності; обізнаність у сфері мистецтв, розуміння художньо-естетичних понять та усвідомлене користування відповідною термінологією, уявлення про творчість відомих митців, основні види та жанри мистецтва; уміння аргументовано висловлювати власні оцінні судження, вести дискусію; загальна естетична компетентність, художнє мислення [4, с. 120–121; 5].

До основних **видів оцінювання** належать: *поточне* (виконує діагностичну, стимулюючу, коригуючу функції), *тематичне* й *підсумкове* (семестрове й річне). Додатковими засобами стимулювання пізнавальної активності учнів є *самооцінка* та *взаємне оцінювання*.

Розглянемо **технології** кожного з видів оцінювання старшокласників, що реалізується на уроках художньої культури.

Поточний контроль і оцінювання здійснюються найчастіше на етапах актуалізації опорних знань і умінь учнів, перевірки домашнього завдання та на

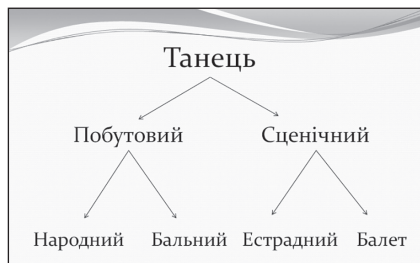
підсумковому етапі уроку. Проте навіть на основному етапі комбінованого уроку (етап вивчення нового матеріалу) можливе застосування мікроконтролю з метою діагностики стану навчально-пізнавальної діяльності учнів та її коригування. Форми проведення даного виду контролю можуть бути й колективні (фронтальні), групові, й індивідуальні.

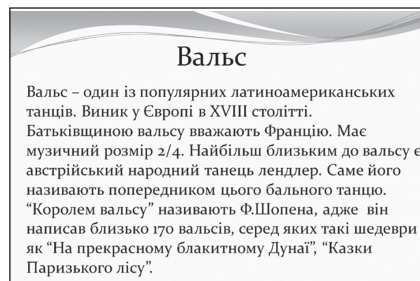
Мал. 1

Мал. 2

Мал. 3

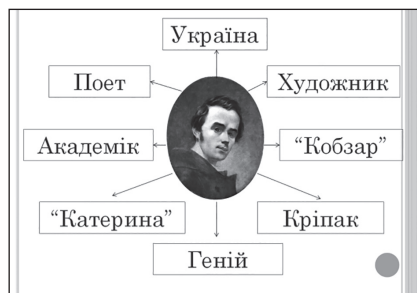

Мал. 4

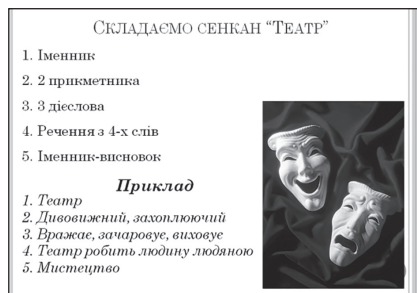
Традиційними методами здійснення усного колективного та групового оцінювання та уроці виступають опитування та бесіда. З метою активізації уваги школярів, максимального залучення всіх учнів усне опитування доцільно проводити в ігровій формі (змагання, турнір тощо), із використанням кольорових сигнальних карток. Цікавими методами здійснення усного фронтального опитування можуть стати дискусія, диспут, метод «мозкового штурму», «мікрофон».

Усною й письмовою формою перевірки знань й умінь можуть бути відгадування або створення кросвордів (мал.1), вирішення завдань на встановлення відповідностей між поняттями (мал.2), доповнення або створення схем, таблиць (мал.3), опрацювання текстів із прихованими помилками (мал.4).

Цікавим методом, який стимулює творчу уяву учнів, їхнє образне й логічне мислення на етапах актуалізації знань, рефлексії, є метод «асоціативний куш». Головним словом може бути вид мистецтва (живопис, кіно), мистецький стиль (бароко, модернізм), мистецька персоналія (Т. Шевченко, І. Миколайчук), назва країни (Єгипет, Індія) тощо (мал. 5).

Мал. 5

Мал. 6

Індивідуальними формами здійснення контролю й оцінювання навчальних досягнень учнів на різних етапах комбінованого уроку виступають тестові завдання, різноманітні завдання на картках, термінологічні диктанти, написання сенканів, есе (мал. 6).

З метою стимулювання активності учнів, формування в них здатності до рефлексії доцільно використовувати різноманітні форми здійснення самоконтролю, взаємоперевірки, самооцінювання та взаємооцінювання учнів. Прикладом такої форми контролю та оцінювання можуть бути кросворди, тестові завдання з ключами для перевірки та оціночною шкалою. Ще одним методом, спрямованим на розвиток рефлексивних умінь (умінь вести самостереження, аналізувати та оцінювати власну діяльність), є самостійне написання учнем за певним шаблоном звіту в кінці навчального року відповідно до рекомендацій та пояснень учителя.

Наводимо зразок шаблону:

- У цьому навчальному році свою роботу на уроках художньої культури я оцінюю...
- Найбільше мені сподобалось..., тому що...
- Я навчився / навчилась...
- Тепер я зможу...

З метою стимулювання учнів до самостійної практичної художньо-пізнавальної й творчої діяльності, перевірки й оцінювання рівня навчальних досягнень доцільно використовувати різноманітні (диференційовані за ступенем творчої самостійності) домашні завдання:

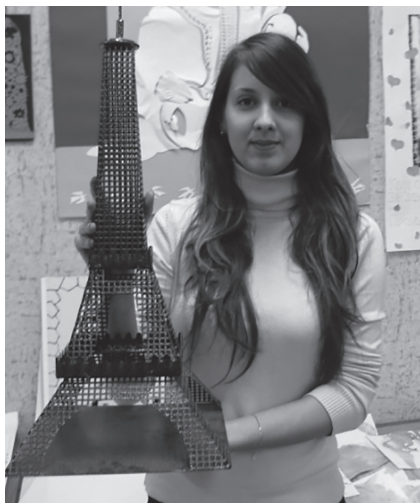
1) на репродуктивне відтворення – розповісти батькам, друзям цікаві факти, про які дізнався на уроці; опрацювати матеріал підручника; вивчити визначення;

2) на доповнення творчого продукту – представити текст підручника у вигляді схеми, таблиці, опорного конспекту; заповнити порівняльну таблицю; пояснити вислів [2];

3) на створення нового – представити результати власної практичної художньо-пізнавальної і творчої діяльності у вигляді презентації індивідуального чи групового проекту.

Робота над проектами різних типів дозволяє учням застосовувати набуті знання, уміння й навички у власній практичній художньо-пізнавальній і творчій діяльності, стимулює їхню самоосвітню мотивацію. Дослідницькі та інформаційні проекти передбачають опрацювання різноманітних джерел інформації, здійснення аналізу, порівняння отриманих даних. Результати таких проектів можуть бути представлені у вигляді звіту про проведене опитування, текстового повідомлення, мультимедійної презентації (Microsoft Office Power Point, Windows Movie Maker), тематичної газети.

Рольово-ігрові проекти вимагають від учнів дослідження характеру, поведінки своїх героїв. Результатом може бути інсценізація фрагмента драматичного твору, пісні, театралізоване знайомство з митцями, історією створення мистецьких шедеврів, пантоміма (метод «Оживи картину»). Творчі проекти характеризуються нестандартним підходом до вирішення проблеми та оформлення її результатів. Відповідно до програми, результатами творчої проектної діяльності можуть бути макет архітектурної споруди (мал. 7), плакат, афіша, фоторепортаж, карта подорожі Україною (9-й клас); посуд, виготовлений у техніці пап'є-маше й розписаний трипільськими орнаментами (мал. 8), паперова мозаїка, ескіз вітража, супрематична композиція (10-й клас); ескізи античного вазопису,

Мал. 7

Мал. 8

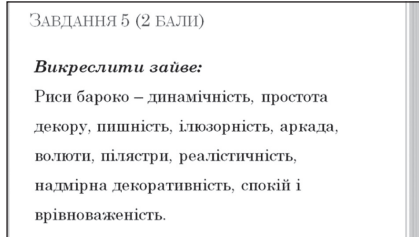
розпису мейсенської порцеляни, ікебана, колаж, інсталяція (11-й клас).

Практико-орієнтовані проекти мають прикладне спрямування відповідно до потреб та інтересів учнів. Результатом такого проекту може бути розпис стін шкільного приміщення, виставка художніх робіт учнів, написання рецензії на переглянутий фільм, виставу та розміщення її на сторінці предметної групи в соціальних мережах.

Тематичне та підсумкове оцінювання навчальних досягнень учнів відбувається на уроках систематизації та узагальнення знань і вмій учнів, перевірки й контролю освітніх результатів [4, с. 59]. Урок може бути проведений у таких нетрадиційних жанрах, як урок-подорож («Мистецькі стилі. Від античності до по-

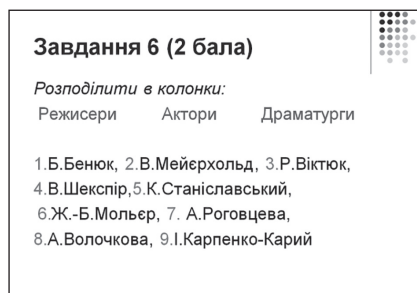
Мал. 9

Мал. 10

стмодернізму» (9-й клас); «Мистецький Євротур» (11-й клас); урок-інсценізація (японська чайна церемонія – 11-й клас, урок-вернісаж – учні профільних класів, урок-перформанс – 9-11-ті класи, музейний урок – учні є екскурсоводами художніх музеїв і галерей – 9-11-ті класи) тощо.

З метою контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів нами розроблено систему тематичних і підсумкових тестових завдань (рівень стандарту, профільний рівень).

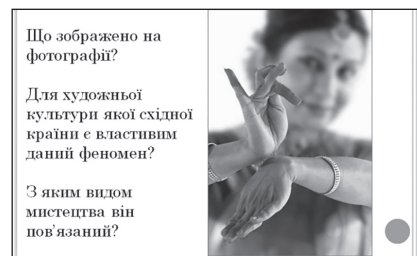
Мал. 11

Мал. 12

Основні типи тестових завдань [1], які ми використовували, наступні:

1) Завдання закритого типу з вибором однієї чи декількох правильних відповідей, альтернативного (питання та декілька відповідей), аналітичного (викреслити зайве, знайти помилку)

Мал. 13

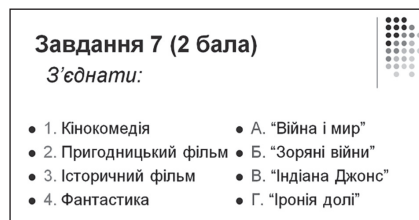
Мал. 14

(мал. 9, 10) типу, завдання на класифікацію (розподілити в колонки) (мал. 11, 12).

2) *Завдання відкритого типу.* У таких завданнях необхідно дати повну відповідь на запитання (мал. 13), у розділі «Вікторина» назвати вид і жанр мистецтва, автора та назву мистецького твору (мал. 14).

Мал. 15

Мал. 16

3) *Завдання на встановлення відповідності елементів одного стовпчика елементам іншого (з'єднати ...)* (мал. 15, 16).

Кількість завдань у тестах рівня стандарту – 8. Чотири (альтернативного типу) оцінюються в 1 бал, чотири (аналітичного, на класифікацію, встановлення відповідностей) – у 2 бали кожне. Завдання для учнів профільного рівня розподілено за рівнями: 1-й рівень (8 завдань закритого типу та на встановлення відповідностей), 2-й рівень – 6 завдань відкритого типу (за-

питання), кожне з яких оцінюється в 2 бали, 3-й рівень – вікторина – 6 завдань відкритого типу (вид, жанр, автор, назва мистецького твору) (кожне оцінюється теж у 2 бали).

Підсумовуючи сказане, зазначимо деякі **методичні рекомендації** щодо ефективного застосування технологій контролю й оцінювання навчальних досягнень учнів на уроках художньої культури у вигляді **висновків**:

- контролю-оцінювальна перевірка повинна здійснюватися систематично, ґрунтуватись на принципах диференціації та індивідуалізації, слугувати засобом діагностики та корекції навчально-виховного процесу;

- облік успішності учнів має бути різноманітним за формами та видами контролю, включати ігрові, проблемні, тестові завдання, самооцінювання та взаємооцінювання учнів, сприяти підвищенню інтересу до предмета, стимулювати учнів до самостійної художньо-пізнавальної та творчої діяльності;

- завдання для здійснення контролю й оцінювання навчальних досягнень учнів мають враховувати міжпредметні зв'язки, бути пов'язаними з потребою учнів старшого шкільного віку в соціологізації та практичному застосуванні засвоєних знань, умінь і навичок з метою самореалізації та саморозвитку.

Вважаємо, що проблема контролю й оцінювання навчальних досягнень учнів 9–11 класів на уроках художньої культури не вичерпується матеріалом даної статті й потребує подальшого опрацювання науковцями й практиками, яким доцільно розробляти методи оцінювання та самооцінювання учнів у кожному конкретному класі, враховуючи тематизм уроків.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Ефремова Н. Ф. Современные тестовые технологии в образовании / Н. Ф. Ефремова. – Ростов н/Д : Издательский центр ДГТУ. – 2001. – 187 с.
2. Климова Л. В. Художня культура. 9 клас: підручн. для загальноосвіт. навчальн. закл. – Київ : Літера ЛТД, 2009. – 160 с. : іл.
3. Максимюк С. П. Педагогіка : навчальн. посібн. – Київ : Кондор, 2005. – 667 с.
4. Методика навчання мистецтва у початковій школі : посібн. для вчителів / Л. М. Масол, О. В. Гайдамака, Е. В. Белкіна, О. В. Калініченко, І. В. Руденко. – Харків : Веста: Видавництво «Ранок», 2006. – 256 с.
5. Художня культура. 9–11 класи // Програми для загальноосвітніх навчальних закладів «Худож-

ньо-естетичний цикл. 5–11 класи» /Л. М. Масол, Н. Є. Миропольська. – Міністерство освіти і науки України. – Київ–Ірпінь : Перун, 2005. – С. 184–231.

REFERENCES

1. Efreмова, N. F. (2001). *Sovremennye testovye tekhnologii v obrazovanii* [Modern test technologies in education]. Rostov-on-Don: Izdatelskii tsentr DGTU.
2. Klimova, L. V. (2009). *Khudozhnia kultura. 9 klas: Pidruchnik dlia zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv* [The Artistic culture. 9th grade: Textbook]. Kyiv: Litera LTD.
3. Maksymyuk, S. P. (2005). *Pedahohika* [Pedagogy]. Kyiv: Kondor.
4. Masol, L. M., Haidamaka, O. V., Bielkina, E. V., Kalinichenko, O. V., & Rudenko, I. V. (2006). *Metodyka navchannia mystetstva u pochatkovii shkoli* [Methods of teaching art in primary school]. Kharkiv: Ranok.
5. Masol, L. M., & Myropolska, N. Ye. (Eds.). (2005). *Khudozhnia kultura. 9–11 klasy. Prohramy dlia zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv «Khudozhno-estetychnyi tsykl. 5–11 klasy»* [Art Culture. 9th–11th grades]. Programme for secondary schools «Artistic and aesthetic cycle. 5th–11th grades». Kyiv: Perun.

Стаття надійшла до редакції 17.12.2015 р.

В Україні науковий пошук у царині мистецької освіти сконцентровано в лабораторії естетичного виховання та мистецької освіти: відтоді, як у 1996 р. було утворено Інститут проблем виховання НАПН України, лабораторія увійшла до його складу. Але свою діяльність лабораторія розпочала набагато раніше: вона є спадкоємицею наукового підрозділу, який під різними назвами протягом багатьох десятиліть функціонував в Інституті педагогіки НАПН України (УНДІП), визначаючи високу якість і темпи становлення теорії естетичного виховання в Україні, її невіддільність від практики навчання мистецтва учнів загальноосвітньої школи та позашкільця. Це своєрідний «центр тяжіння», де фокусуються доцентрові й відцентрові вектори наукових ідей, що створює цілісну картину розвитку їх у різних наукових школах країни, яка ґрунтується на єдиній засадничій платформі та водночас зберігає яскраво індивідуальне обличчя кожного з регіональних наукових осередків.